

Tiivistelmä Eurooppanaisten järjestämästä Naisköyhyyden sudenkuopat -seminaarista 19.3.2010

Naisköyhyyden sudenkuopat

Vuosi 2010 on Euroopan unionissa sosiaalisen syrjäytymisen ja köyhyyden torjunnan teemavuosi. Eurooppanaiset haluaa nostaa toiminnassaan vahvasti esiin EU:n teemavuoden ja etenkin naisnäkökulman köyhyyden ilmiön tarkastelussa.

Eurooppanaiset järjesti Minna Canthin päivänä 19.3.2010 Naisköyhyyden sudenkuopat -seminaarin Lasipalatsissa. Seminaarissa tarkasteltiin köyhyyttä yksinhuoltajaäitien, maahanmuuttajanaisten, yrittäjänäisten ja eläkeläisnaisten näkökulmista. Kiinnostava aihe keräsi seminaariin yli 40 osallistujaa.

Yksinhuoltajaäitien köyhyys ja lapsen oikeudet

VTT **Mia Hakovirta** Turun yliopistosta kuvasi seminaarissa yksinhuoltajaäitien köyhyyttä. Hän tutkii lapsiköyhyyttä ja elatusavun merkitystä köyhyydessä. Hakovirran tutkimus fokusoituu lasten asemaan ja lapsinäkökulmaan, mutta hänen tutkimusaineistonsa koostuu yksinhuoltajaäitien kirjoituksista.

Hakovirta totesi, että suomalaisten lapsiperheiden suhteellinen köyhyys on kasvanut. Tällä hetkellä puolet toimeentulotukea saavista perheistä on yksinhuoltajaperheitä. Yhden työssä käyvän vanhemman taloudet ovat hyvin haavoittuvia talouden ulkopuolelta tuleville uhille, kuten työttömyydelle. Hakovirta on kiinnostunut etenkin siitä, miten köyhyys vaikuttaa lapsuuteen ja minkälaiset seuraukset köyhyydestä on lapsen turvalliselle kasvulle ja kehitykselle.

Suomessa köyhyyden vaikutuksista on vähän tutkimustietoa. Köyhyystutkimus perustuu lähinnä tilastollisiin tutkimuksiin. Erilaiset kansainväliset tutkimukset kuitenkin osoittavat, että lasten kokemalla köyhyydellä on pitkäaikaisia vaikutuksia. Suuri osa yksinhuoltajaperheiden varoista kuluu arjen perustarpeisiin, kuten asumiseen. Köyhyys konkretisoituu lasten arjessa etenkin ruuan puutteena, vaatetuksessa ja vähäisinä harrastuksina.

Hakovirran mukaan köyhyydellä on vaikutusta myös henkiseen pääomaan, sillä kulutus rakentaa vahvasti ihmisten identiteettiä. Köyhyys konkretisoituu lasten arjessa myös koulussa. Vanhemmilla ei välttämättä ole varaa liikuntatunneilla tarvittaviin urheiluvälineisiin, koulun järjestämiin retkiin tai muihin tapahtumiin.

Köyhyyden myötä lapset jäävät helposti myös jälkeen informaatiokehityksestä. Köyhyys voi heikentää lasten menestymistä opiskelussa ja työelämässä. Yksinhuoltajavanhemmalle lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa itse kustannettavat koulukirjat voivat olla mahdoton kuluerä. On myös viitteitä siitä, että köyhien perheiden nuoria kannustetaan aikaisemmin koulun penkiltä työelämään.

Köyhyys vaikuttaa myös lasten ja vanhempien väliseen vuorovaikutukseen. Hakovirta kuvasi perheen vuorovaikutukseen liittyvää problematiikkaa suomalaisen sananlaskun kautta – kun köyhyys astuu ovesta sisään, niin rakkaus karkaa ikkunasta ulos.

Hakovirta viittasi tutkimuksiin, joiden mukaan köyhyys voi jopa periytyä. Myös Suomessa on nähtävissä, että köyhyydessä eläneillä lapsilla on vaikeuksia päästä tulevaisuudessa taloudelliseen nousuun. Hakovirta piti vaarallisena kehitystä, että Suomeen syntyy tai on syntymässä

luokkayhteiskunta. Köyhyys ei vääjäämättä johda syrjäytymiseen, mutta riskit ovat suuret. Hakovirta painotti sitä, että köyhyys on ehdottomasti myös lasten ihmisoikeuskysymys. Hakovirta kysyikin esityksensä päätteeksi, miten Suomessa lapsen oikeudet on turvattu. Lapsen oikeudet kun ovat aikuisen velvollisuuksia.

Maahanmuuttajanaisten köyhyyden erityispiirteet

Toinen seminaarin alustaja oli Suomen Akatemian tutkija **Kathleen Valtonen**. Hän puhui köyhyydestä maahanmuuttajanaisten näkökulmasta. Valtonen painotti, että maahanmuuttajia koskettavat ongelmat ja haasteet ovat myös ilmiöinä hyvin sukupuolittuneet. Tällä hetkellä maahanmuuttokysymyksissä haasteita syntyy etenkin siitä, että maahanmuuttajia tulee Suomeen joka puolelta maailmaa. Maahanmuuttajanaiset ovat kuitenkin erityisryhmä, sillä heihin liittyy paljon näkymättömiä ongelmia.

Yksi merkittävä haaste liittyy maahanmuuttajanaisten yhteiskuntaan integroitumiseen ja lasten moraaliseen kasvatukseen uudessa yhteiskunnassa. Maahanmuuttajaperheillä on omat, usein hyvin vahvat, perheeseen liittyvät säännöt ja normit.

Valtonen totesi, että maahanmuuttajanaisten köyhyyden torjumisessa ja hyvinvoinnin lisäämisessä erittäin keskeisessä asemassa on heidän työllistymisensä. Jotta maahanmuuttajanaiset pääsisivät normaalille hyvinvoinnin tasolle, on heidän päästävä mukaan työelämään. Maahanmuuttajanaisten työttömyys on merkittävästi korkeampi verrattuna muihin työttömyyslukemiin. Vastaanottava yhteiskunta vaikuttaa asenteilla merkittävästi siihen, miten maahanmuuttajanaiset integroituvat kokonaisvaltaisesti uuteen yhteiskuntaan.

Eri maista tulevilla maahanmuuttajilla on erilainen asema esimerkiksi Suomessa. Yksi vahva tekijä on kielipolitiikka. Valtonen ihmettelee sitä, että Suomessa työllistymiseen vaaditaan hyvää suomenkielen taitoa, mutta ei kaikissa työpaikoissa kieli suinkaan ole keskeisin työssä menestymisen edellytys. Valtonen muistuttaa, etteivät kaikki maahanmuuttajanaiset ole kouluttamattomia, vaan osalla voi olla myös erittäin hyvä koulutustausta. Ihmiset tulevat hyvin erilaisista sosiaalisista taustoista. Köyhyyden torjumisessa keskeinen kysymys on, miten saadaan maahanmuuttajanaiset mukaan työllisyyskoulutukseen ja tämän myötä työelämään.

Kathleen Valtonen totesi, että maahanmuuttajayhteisöiltä puuttuvat omat etujen ajajat ja edustajat poliittisilla areenoilla. Maahanmuuttajanaisten ääni pitäisi saada paremmin kuuluviin. Valtonen mukaan maahanmuuttajanaiset tietävät itse parhaiten omat tarpeensa.

Koska perheen sisäiset säännöt ovat maahanmuuttajanaيسille tärkeitä, tulisi Valtonen mukaan perheeseen liittyvät valinnat olla yhtä lailla mahdollisia ja arvokkaita kuin työelämän valinnat.

Naisyrittäjyys vaatii rohkeutta ja periksiantamattomuutta

Yrittäjänäisten keskusliiton puheenjohtaja **Kaarina Jokinen** puhui köyhyydestä yrittäjänäisten näkökulmasta. Yrittäjänäisten keskusliitto perustettiin vuonna 1947, mikä oli naisten yhteiskunnallisen aktivoimisen aikaa. Naiset alkoivat yhteiskunnan teollistumisen myötä pikkuhiljaa siirtyä kodin piiristä työelämään. Tämä ei ole ollut ongelmatonta naisille perinteisesti mielletyn lasten hoito- ja kasvatustuun vuoksi.

Yrittäjänäisten keskusliitto on pyrkinyt parantamaan naisten yrittäjyyden esteitä. Merkittävänä saavutuksina Jokinen mainitsi muun muassa leskeneläkkeen, naisyrittäjyyslainan, naisyrittäjien

eläketurvan kartuttamisen myös vanhempainloman aikana sekä vanhemmuuden kustannusten jaon tasapuolistamisen.

Jokinen kertoi tutkimusten osoittavan, että naisia ei kasvateta eikä kannusteta yrittäjyyteen. Tämän vuoksi naisen on otettava paikkansa yrittäjänä, mikä vaatii rohkeutta ja periksiantamattomuutta.

Kaarina Jokinen painotti, että Yrittäjänäisten keskusliiton mielestä naiset ja miehet eivät ole niin kauan tasa-arvoisia työmarkkinoilla ennen kuin vanhemmuuden kustannukset jaetaan oikeudenmukaisesti työnantajien kesken.

Tällä hetkellä Suomessa on arviolta 210 000 yrittäjää, joista noin 36 % on naisia. Jokinen totesi, että suomalainen naisyrittäjä painaa pitkää päivää ilman tasavertaista sosiaaliturvaa muiden työntekijöiden kanssa. Suomalaiset naisyrittäjät ovat miesyrittäjiin ja eurooppalaisiin naisyrittäjiin verrattuna keskimääräistä koulutetuimpia ja kaipaavat myös enemmän työnsä tueksi lisäkoulutusta. Naisyrittäjät kokevat enemmän stressiä kuin muu työllinen väestö. Jokinen toteaa, että naisyrittäjien jaksamista turvaisivat mahdollisuus lepoon ja työstä irtautumiseen, parempi eläketurva, työterveyspalvelut ja avun saanti tarvittaessa. Kuitenkin suurin naisyrittäjien sosiaaliturvaan liittyvä ongelma on vuosittaisen työtulon jääminen huomattavasti keskimääräistä palkansaajan työtuloja pienemmäksi.

Eläkeläisnaisten korkea köyhyysriski

Eläketurvakeskuksen asiantuntija **Jarna Bach-Othman** puhui seminaarissa eläkenaiisten köyhydestä tuoreen Eläketurvakeskuksen tutkimuksen pohjalta, jossa tarkasteltiin sukupuolten välisiä köyhyysriskieroja kahdeksassa EU-maassa. Tutkimus kartoittaa maita joissa köyhyysriski on erityisen korkea, matala tai jotain siltä väliltä.

Suomessa ja Ruotsissa sukupuolten välinen köyhyysriskiero on korkea. Köyhyysriskiä tarkasteltiin pitkäaikaisten työllisyysasteiden kautta. Miesten välillä ei esiintynyt suuria eroja, mutta naisten välillä erot olivat suuret. Bach-Othman totesi, että pohjoismaissa naistyöllisyys on korkea, mutta on huomattava, että Suomessa naiset tekevät hyvin vähän osa-aikaista työtä.

Köyhyysriski liittyy pitkälti kotitalouden rakenteeseen. Iäkkäistä yli 75-vuotiaista naisista suurempi osa asuu yksin miehiin nähden. Bach-Othman huomauttaa, että ikääntyvillä miehilläkin köyhyysriski on huomattavan korkea, mutta heitä on määrällisesti vähemmän. Naisten korkea köyhyysriski liittyy ennen kaikkea yksinasumiseen ja tähän liittyviin toimeentulovaikeuksiin. Kahden henkilön talouksissa köyhyysriskiin vaikuttaa myös se, minkä ikäinen toinen kotitaloudessa asuva henkilö on ja onko tämä työssäkäyvä.

Oljenkorsia köyhyyden poistamiseksi

Seminaarin päätteeksi pidettiin paneelikeskustelu, jolloin yleisöllä oli mahdollisuus esittää puhujille kysymyksiä. Yleisö oli kiinnostunut kuulemaan, mihin tulevaisuudessa olisi varauduttava ja mitä oljenkorsia asiantuntijoilla oli köyhyyden poistamiseksi.

Jarna Bach-Othman totesi, että eläkeläisten lisääntyvään köyhyyteen on syytä varautua, sillä erityisesti pelkkää kansaneläkettä saavien eläkeläisten köyhyysriski on kasvanut merkittävästi vuodesta 2005 vuoteen 2008. Toisaalta uudet eläkeläisten ikäluokat ovat ansainneet työeläkettä, minkä vuoksi korkein köyhyysriski ajan myötä häviää.

Kathleen Valtonen painotti sitä, että palvelusektoria tulisi laajentaa siten, että etenkin vanhuksille olisi tarjolla enemmän ihmisläheisiä palveluja. Hän näki tämän myös merkittävänä työllistymiskanavana. Valtonen myös totesi, että naisten tekemä hoivatyö on edelleen liian näkymätöntä. Naisten hoivatyölle tulisi vihdoinkin antaa sen ansaitsema arvo.

Mia Hakovirta peräänkuulutti, että yksinhuoltajaäitien näkökulmasta pelkkä työllisyyden lisääminen ei riitä, vaan meidän perhepoliittisessa järjestelmässämme on huomioitava yhä enenevässä määrin erilaiset perhemuodot.

Kaarina Jokinen painotti omassa puheenvuorossaan myös koulutuksen tarkoituksenmukaista kohdentamista. Hänen mielestään Suomessa koulutusta suunnataan väärin, sillä tälläkin hetkellä esimerkiksi autoilualalla on huomattava työvoimapula.

(Tiivistelmän laati Eurooppa-asiain sihteerin Heini Turkia)